

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΕΣ ΓΕΝΙΕΣ/ΠΕΡΙΟΔΟΙ/ΣΧΟΛΕΣ

► ΚΡΗΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Η κρητική λογοτεχνία αναπτύσσεται κατά τη διάρκεια της Ενετοκρατίας στην Ελλάδα (13ος-17ος αιώνας) και αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα και πιο πλούσια κεφάλαια στην Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Βασικά χαρακτηριστικά της κρητικής λογοτεχνίας είναι: α) ως προς τη γλώσσα, η χρήση της κρητικής διαλέκτου· β) ως προς τη θεματολογία, ζητήματα που αφορούν στην αγάπη, τον έρωτα, τη φύση, την ελευθερία, τον ηρωισμό και τον θάνατο· γ) ως προς τη μορφή, η τήρηση του μέτρου (συχνά δεκαπεντασύλλαβος στίχος). Όπως επισημαίνει και ο Λίνος Πολίτης, «το πιο ουσιώδες χαρακτηριστικό της είναι ότι, έξω από την πρώιμη *Βοσκοπούλα* (ανωνύμου) και από το ωριμότερο έργο, τον *Ερωτόκριτο* (Βιτσέντζου Κορνάρου), όλα τα έργα της περιόδου αυτής είναι έργα θεατρικά. [...]». Εκτός από τα δύο έργα που αναφέρθηκαν παραπάνω, επίσης εμβληματικά έργα είναι: *Η θυσία του Αβραάμ*, *Ο Κατσ(ζ)ούρμπος* και η *Ερωφίλη* του Γεωργίου Χορτάτση.

Πηγές: Συγγραφική Ομάδα και Πολίτης, Λ. (1998). *Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας*. Αθήνα: ΜΙΕΤ, σ. 65-66

► ΕΠΤΑΝΗΣΙΑΚΗ ΣΧΟΛΗ

Χαρακτηριστικά της Επτανησιακής Σχολής (Επτάνησα, τέλος 18ου – τέλος 19ου αι.): «κοινό ελληνικό εθνικό φρόνημα· κοινό αίσθημα της δημοτικής ποιητικής γλώσσας· κοινό αίσθημα του ποικίλου ρυθμού· κοινό αίσθημα της ποιητικής τέχνης ως αυτόνομης δημιουργίας, ανεξάρτητης από άλλα είδη του λόγου· κοινό αίσθημα της ποιητικής ουσίας που ανάγει το ατομικό στο καθολικό και το αιώνιο. Η σχέση του Σολωμού με τα υπόλοιπα μέλη: ο πρώτος είναι ο γενάρχης και αρχηγός, οι υπόλοιποι οι άμεσοι κληρονόμοι του, που δεν έχουν ωστόσο μαζί του σχέση δουλικής μίμησης, αλλά πνευματικής συγγένειας».

Πηγή: Γαραντούδης, Ε. (2001). *Οι Επτανήσιοι και ο Σολωμός. Όψεις μιας σύνθετης σχέσης (1820-1950)*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, σ. 34-37

«[...] όταν δεν ακολουθούν την παράδοση του δημοτικού τραγουδιού, <οι Επτανήσιοι ποιητές συνεχίζουν> τους ιταλικούς κανόνες της στιχουργίας [...]. Το περιεχόμενο της ποίησης της επτανησιακής σχολής είναι βασικά εθνικό· συνηθισμένα επίσης θέματα, ο έρωτας και η αγάπη της φύσης. Μα το χαρακτηριστικό είναι ο ιδανισμός στην επεξεργασία των θεμάτων αυτών, και μια πνευματικότητα και ευγένεια που ρέπει προς την αφαίρεση. Θυμίζω ακόμα την κριτική και την σάτιρα».

Πηγή: Δημαράς, Κ.Θ. (2000). *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Από τις πρώτες ρίζες ως την εποχή μας*. Αθήνα: Εκδόσεις Γνώση, σ. 376

Υπενθυμίζουμε: Γενάρχης και αρχηγός της Επτανησιακής Σχολής ο Διονύσιος Σολωμός, ειδική περίπτωση ο Ανδρέας Κάλβος.

Βλ. και: *Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα, Πρόσωπα και θέματα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*.

► ΓΕΝΙΑ ΤΟΥ 1880 (Νέα Αθηναϊκή Σχολή) - Ποίηση

Τα ίδια εκείνα χρόνια κατά τα οποία πιέζουν τη συνείδηση των συγγραφέων νέα επάλληλα κινήματα όπως ο ρεαλισμός, ο νατουραλισμός, ο παρνασσισμός, ο συμβολισμός, οι Έλληνες περισσότερο παρά ποτέ βιώνουν το δίλημμα της στροφής προς τη Δύση ή της απομόνωσής τους μέσα στις υγιείς πάτριες παραδόσεις. [...] Κατά το τελευταίο διάστημα αυτής της περιόδου οι συνειδήσεις των λογίων αναστατώνονται από τη διάδοση του νιτσεϊσμού και του σοσιαλισμού.

Πηγή: Vitti, M. (2003). *Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας*. Αθήνα: Οδυσσέας, σ. 292-293

Μια ματιά στη θεματολογία της γενιάς του 1880 θα μας οδηγούσε ασφαλώς σε χρήσιμα συμπεράσματα. Επιβιώνουν, βέβαια, σ' ένα πρώτο επίπεδο, τα κυριότερα μοτίβα του ρομαντισμού: η πατρίδα, η φύση, ο έρωτας, η ιστορία. Αλλά με πόσες ποιοτικές διαφορές! Έτσι η πατρίδα παρουσιάζεται ταυτόχρονα σαν ευρύτερη εθνική ιδέα και σαν στενότερος εμπειρικός χώρος του δημιουργού. [...]. Η φύση, αντικείμενο περιγραφής ή θαυμασμού, συμβολικό πλαίσιο μιας προαστικής ή εξωαστικής σκηνογραφίας, προσεγγίζεται με ακρίβεια και γνώση, πιστοποιώντας την παρουσία του παρατηρητή. Ο έρωτας δεν ταυτίζεται πια μονότονα με τον θάνατο και την αποτυχία· γίνεται ερωτοτροπία, παιχνίδι, διασκέδαση, εκπληρωμένη χαρά των αισθήσεων. Αλλά η θεματική πρωτοτυπία της γενιάς του 1880 φανερώνεται χαρακτηριστικότερα όχι τόσο στην πυκνότητα των λαογραφικών μοτίβων, όσο στην παρουσία του σπιτιού και της οικογενειακής ζωής. [...]

Πηγή: Μουλλάς, Π. (1993). «Γύρω στα 1880: οι όροι της αλλαγής». *Ρήξεις και συνέχειες. Μελέτες για τον 19ο αιώνα*. Αθήνα: Σοκόλης, σ. 88-89

Υπενθυμίζουμε: Αρχηγέτης της Γενιάς του 1880 ο Κωστής Παλαμάς. Ειδική και ανένταχτη περίπτωση ο Κ.Π. Καβάφης.

Βλ. και: [Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα, Πρόσωπα και θέματα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας](#).

► ΓΕΝΙΑ ΤΟΥ 1880 (Νέα Αθηναϊκή Σχολή) - Πεζογραφία

Δημοτικιστική παράδοση και δημοτική λαλιά, ηθογραφία, λαογραφία και λαϊκισμός, συνθετική αξιοποίηση του παρελθόντος, ξεπέραςμα της ρομαντικής θρηνολογίας και αμετροέπειας, στροφή προς το πραγματικό, προς το επίκαιρο και το καθημερινό, αντικατάσταση της φαντασίας με την εμπειρία, τη μνήμη και την παρατήρηση, αναπροσαρμογή προς τα νέα ευρωπαϊκά ρεύματα: να μερικοί από τους βασικούς στόχους της στροφής του 1880. Από μian άποψη, η καινούρια λογοτεχνία ανατοποθετεί τις έννοιες του χρόνου και του χώρου. Πραγματικά, βρισκόμαστε πολύ μακριά από τις μεγάλες διάρκειες των ιστορικών αφηγήσεων, πολύ μακριά επίσης και από τις φυγές σε μυθικούς ή άγνωστους τόπους. Αδιάκοπα μεταβαλλόμενο, το ρομαντικό σκηνικό της φαντασίας δεν έχει πια παρά ν' ακινητοποιηθεί, σύμφωνα με τις στατικές, φωτογραφικές απαιτήσεις του νατουραλισμού. Στη θέση του «αλλού» και του «άλλοτε» εμφανίζεται το «εδώ» και το «τώρα».

Μπορούμε όμως, παρ' όλα αυτά, να μιλάμε για ρήξη; Τίποτε δε θα ήταν πιο αυθαίρετο ή μηχανιστικό. [...] το φαινόμενο που ονομάζεται ρομαντισμός [...] είναι ευρύτερο και διαρκέστερο απ' ό,τι φαίνεται να τερματίζεται γύρω στα 1880.

Πηγή: Μουλλάς, Π. (1993). «Γύρω στα 1880: οι όροι της αλλαγής». *Ρήξεις και συνέχειες. Μελέτες για τον 19ο αιώνα*. Αθήνα: Σοκόλης, σ. 85

Τώρα, στις αρχές της δεκαετίας του 1880, το *μυθιστόρημα* [...], είδος ταυτισμένο σχεδόν με την παραλογοτεχνία, αντικαθίσταται από το διήγημα. Ήδη από το 1876, η *Εστία*, το σημαντικότερο περιοδικό της εποχής, έχει μιλήσει για «είδος γραμματολογικών νέον», ικανό να εκμεταλλευθεί δημιουργικά «τον δημώδη μυθολογικών πλούτον». Η λαογραφία βρίσκεται στην καλύτερή της ώρα. Αν η παραλογοτεχνική επιφυλλιδογραφία συνεχίζεται αμείωτη, το ηθογραφικό διήγημα, ζωντανή έκφραση των ιδεολογικών αναπροσαρμογών του 1880 και των πρωτοβουλιών της λογοισύνης, δημιουργεί μια καινούρια δυναμική που ανατρέπει ουσιαστικά τις ισορροπίες. [...]

Πηγή: Μουλλάς, Π. (1998). «Εισαγωγή». *Η παλαιότερη πεζογραφία μας. Από τις αρχές της ως τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο*. τ. Α'. Αθήνα: Σοκόλης, σ. 163-167

Βλ. και: [Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα, Πρόσωπα και θέματα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας](#).

► ΓΕΝΙΑ ΤΟΥ 1920

Ο (νεο)ρομαντισμός και ο (νεο)συμβολισμός ταυτίζονται, σχεδόν, με τη «Γενιά του '20» (Κ.Γ. Καρυωτάκης, Τ. Άγρας, Μ. Παπανικολάου, Μ. Πολυδούρη και οι παλαιότεροι Ν. Λαπαθιώτης, Ρ. Φιλύρας, Κ. Ουράνης κ.ά.). Ουσιαστικά, ως προς τη θεματική τους οι λογοτέχνες της συγκεκριμένης Γενιάς είναι (νεο)ρομαντικοί, ανανεώνουν δηλαδή τον Ρομαντισμό της Παλαιάς Αθηναϊκής Σχολής του 1830-1880: έκφραση προσωπικών συναισθημάτων, κατά βάση αρνητικών, όπως νοσταλγία για τη χαμένη νιότη, μελαγχολία, θλίψη που φτάνει έως την πεισιθάνατη ατμόσφαιρα, υπαρξιακό αδιέξοδο, αίσθημα ματαίωσης των προσδοκιών, αποξένωση από το σύγχρονο (εχθρικό προς αυτούς) κοινωνικό περιβάλλον, διάθεση φυγής κ.ά. Ως προς τη μορφή /το ύφος της ποίησής τους είναι (νεο)συμβολιστές (συνεχίζουν και ανανεώνουν τον αρχικό Συμβολισμό του Παλαμά -Νέα Αθηναϊκή Σχολή / «Γενιά του 1880»- και των μεταπαλαμικών): έμφαση στη μουσικότητα και την υποβλητικότητα του στίχου, συχνή χρήση συμβολικών εικόνων, αίσθηση μιας θολής, ρευστής συναισθηματικής ατμόσφαιρας κ.ά.

Απ' αυτό το κλίμα της νεο-ρομαντικής και ουτοπικής νοσταλγίας ξεφεύγει κάπως μόνον ο Καρυωτάκης, ο οποίος δε γράφει ποίηση ερήμην της ιστορίας και της τραυματικής πραγματικότητας που τον περιβάλλει. Σε αντίθεση με τους άλλους νεοσυμβολιστές, γίνεται εκφραστής αυτής της πραγματικότητας που τη σατιρίζει και τη σαρκάζει. Γι' αυτό και είναι ο κορυφαίος ποιητής του νεοσυμβολισμού.

Πηγές: Συγγραφική Ομάδα και Παρίσης, Ι. - Παρίσης, Ν., κ.κ.: [Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων Σ](#)

► ΓΕΝΙΑ ΤΟΥ 1930 - Ποίηση

Οι «νέοι του 1930» προωθούσαν δυναμικά τη ρήξη με το «μίζερο» λογοτεχνικό παρόν, προβάλλοντας —στη θέση της «άρνησης» που του καταλόγιζαν— την ισχυρή κατάφαση που παιάνιζε με μπαρεσική «αφτάδεια» το 1929 ο Γ. Θεοτοκάς στο *Ελεύθερο Πνεύμα*: πίστη στο μέλλον, στην ταχύτητα του σύγχρονου κόσμου, στη ρώμη της γυμνασμένης και υγιούς νεότητας, στην ατομικότητα και την ελεύθερη βούληση, στη δημιουργική φιλοδοξία, στη δύσκολη τέχνη. Ο αυτοπροσδιορισμός των νέων του '30 παρέπεμπε εξ αρχής σε μια διπλή (και αντιφατική) ταυτότητα: ήταν «οι ανυπότακτοι, οι ανικανοποίητοι, οι τυχοδιώκτες της ψυχής και του πνεύματος» και, συγχρόνως, «οι νέοι διανοούμενοι, ανεκδήλωτοι ακόμα και άγνωστοι, που θα αναλάβουν αύριο την πνευματική καθοδήγηση του Ελληνισμού» και θα προωθήσουν «μια ελληνική πνευματική αναγέννηση». [...]

Στην ποίηση, εξάλλου, όπου στη διάρκεια της δεκαετίας του '30 κατοχυρώνεται η ηγεμονία του ελεύθερου στίχου, νεωτερικές εκδηλώσεις εμφανίζονται από νωρίς (Ντόρρος, Σεφέρης, Δρίβας, Σαραντάρης, Ράντος, Παπατσώνης, Μάτσας κ.ά.): η αλλαγή παραδείγματος, ωστόσο, γίνεται κοινή συνείδηση από το 1935 και ύστερα, με την εμφάνιση δύο έργων (την *Υψικάμινο* του Εμπειρικού και το *Μυθιστόρημα* του Σεφέρη), που εφεξής σηματοδοτούν τις δύο κεντρικές κατευθύνσεις του ελληνικού ποιητικού μοντερνισμού.

Πηγή: Καγιαλής, Τ. (2007). *Η επιθυμία για το μοντέρνο. Δεσμεύσεις και αξιώσεις της λογοτεχνικής διανόησης στην Ελλάδα του 1930*. Αθήνα: Βιβλιόραμα, σ. 183-185 και 189-192

Και τον Νοέμβριο του 1935, από τις σελίδες των *Νέων Γραμμάτων* θα πρωτοεμφανιστεί ο Οδυσσέας Ελύτης, ένας από τους πιο δυνατούς μοχλούς της νέας ποίησης, η σημαντικότερη ποιητική μορφή έπειτα και μαζί με τον Σεφέρη.

Πηγή: Καραντώνης, Α. (1958). *Εισαγωγή στη νεώτερη ποίηση*. Αθήνα: Δίφρος, σ. 164-165

Υπενθυμίζουμε: Γιώργος Σεφέρης (Νόμπελ Λογοτεχνίας 1963), Γιάννης Ρίτσος (Βραβείο Λένιν 1977), Οδυσσέας Ελύτης (Νόμπελ Λογοτεχνίας 1979).

Βλ. και: [Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα, Πρόσωπα και Θέματα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας](#).

► ΓΕΝΙΑ ΤΟΥ 1930 - Πεζογραφία

Η λεγόμενη «γενιά του 1930», οι λογοτέχνες δηλαδή που παρουσιάστηκαν γύρω από τη χρονολογία αυτή, ανανέωσαν δημιουργικά όχι μόνο την ποίηση αλλά και την πεζογραφία, η οποία [...] στα χρόνια 1920-30 φυτοζωούσε σε μια καθυστερημένη επιβίωση της ηθογραφίας περιγράφοντας τη μίζερη ζωή της φτωχογειτονιάς. Οι νέοι λογοτέχνες έστρεψαν τη ματιά τους προς ευρύτερους ορίζοντες, ζήτησαν να ανιχνεύσουν ψυχολογικές καταστάσεις συνθετότερες, να αντιμετωπίσουν προβλήματα κοινωνικά και ανθρώπινα, προσπάθησαν ακόμη να ξεπεράσουν τα στενά ελληνικά όρια και να πορευτούν παράλληλα με τη σύγχρονη ευρωπαϊκή πεζογραφία. Τέλος δοκίμασαν επίμονα, ξεπερνώντας τα όρια του διηγήματος και της νουβέλας, να εκφραστούν με το κατ' εξοχήν σύγχρονο μέσο, το μυθιστόρημα. Με συνείδηση καθαρά λογοτεχνική ζήτησαν ακόμα μιαν ανανέωση και στο ύφος και στη γλώσσα, ξαναπιάνοντας την παράδοση των πιο δόκιμων πεζογράφων του δημοτικισμού (του Καρκαβίτσα π.χ. ή του Βλαχογιάννη), πλουτίζοντας όμως την εκφραστική γραφικότητα εκείνων με μια σύγχρονη, μεστότερη γλωσσική αίσθηση.

Ένα γεγονός άσκησε μεγάλη επίδραση στους λογοτέχνες της γενιάς αυτής, γεγονός που ρίχνει τη βαριά σκιά του σε όλη τη μετέπειτα λογοτεχνική παραγωγή και σε όλη την πνευματική και την κοινωνική οργάνωση: η Μικρασιατική καταστροφή και η ανταλλαγή των πληθυσμών που ακολούθησε [...]. Ιδέες και όνειρα που έτρεφαν τις προηγούμενες γενιές για την αποκατάσταση του ελληνισμού στα πρωτοτερινά όρια του βυζαντινού κράτους, κατέρρευσαν μονομιás τον Σεπτέμβριο του 1922, και μια καινούρια τραγικότητα και σοβαρότητα αντικατέστησαν τον προγενέστερο κάπως χιμαιρικό ρομαντισμό. Η γενιά του 30 εκφράζει στη λογοτεχνία την καινούρια αυτή ωρίμανση.

Πηγή: Πολίτης, Λ. (1998). *Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας*. Αθήνα: ΜΙΕΤ, σ. 302

Βλ. και: *Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα, Πρόσωπα και θέματα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*.

*Για πληρέστερη ενημέρωση
βλ., συνδυαστικά με τις Λογοτεχνικές Γενιές/Περιοδούς/Σχολές,
το ΨΜΑ Γλωσσάρι Λογοτεχνικά ρεύματα και τάσεις.*

Εκδόσεις 24γράμματα

Συντελεστές

Επιστημονικός υπεύθυνος: *Μαρία Ξέστερνου*

Ειδήμων γνωστικού αντικειμένου: *Δέσποινα Δούκα*

Σύλληψη: *Θεόδωρος Βάσσης, Ειρήνη Γαμβρού, Δέσποινα Δούκα, Δήμητρα Κιούση, Μαρία Ξέστερνου*

Το παρόν αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της Πράξης «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη διδακτικών βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ (MIS) 6010165, του Προγράμματος «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή 2021-2027» που υλοποιείται από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής και συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πρόγραμμα
Ανθρώπινο Δυναμικό και
Κοινωνική Συνοχή